

Igazságosság és morális jogok

Először némi magyarázattal tartozom — magam számára is —, ha egyáltalán, milyen minőségemben érzem kompetensnek magam, hogy válaszoljak Ludassy Mária és a Szerkesztőség valóban kétezeröttszáz éves kérdésére: vajon léteznek-e a pozitív jogok előtt vagy felett valamiféle természetes jogok? A felkérés szerint a megkérdezettek filozófusprofesszorok és a jogfilozófiában jártas jogászok. Nos, az egyetlen minőség, amit szerénytelenség nélkül magamra vehetek, az a jogászi. Márpedig egy jogász, különösen, ha elsősorban az alkotmánnyal, azon belül is alapvetően az emberi jogokkal összefüggő kérdések érdeklik — ráadásul az alkotmány- és emberi jogászok szezonjaként aposztrofált, alkotmányosnak is mondott átalakulás kellős közepén —, aligha térhet ki az alkotmányos jogok megalapozásának fundamentális kérdésfelvetése elől. Mindezt csak azért bocsátom előre, hogy a kedves olvasó tudja, mire számíthat: pozitívizmus és természetjog örök dilemmájának néhány gyakorlati megfontolására, amellyel egy gyakorló jogásznak, például a 13 éves závodi kislány abortusz-ügyében ítélkező bajai, vagy a roma férfi kiszolgáltatását megtagadó vendéglős ügyét tárgyaló pécsi bírónak — hogy csak kettőt említsek az elmúlt hónapok magyarországi ügyei közül — is szembe kellett néznie.

Mielőtt azonban a természetes jogoknak e konkrét ügyekben játszott szerepére rátérek, megkísérlem tisztázni azt az előkérdést, milyen értelemben használom a természetjog fogalmát. A válasz nem originális. John Rawls a végre magyarul is megjelent, az alkotmányos demokrácia erkölcsi alapjait tárgyaló művében, *Az igazságosság elmélete*-ben használja a természetjogot az igazságosság szinonimájaként. A Rawls által méltányosságként felfogott igazságosság, mint tudjuk, a pozitívista jogtudomány háttérét is képező haszonelvűséggel a társadalmi szerződés gondolatát állította szembe, amely a szabad, egyenlő és ésszerűen gondolkodó emberek együttműködését vezérli. A morál nem szükségképpen kodifikált, természetes törvényeinek megsértése az államhatalom mint egyik szerződő fél részéről jogosítja fel a polgárokat mint a társadalmi szerződés másik oldalának alanyait végső soron az engedetlenségre is a pozitív joggal szemben.

Az igazságos társadalom alapelve a mindenkit egyenlően megillető emberi méltóság kanti normája. E felfogás magáénak vallja a klasszikus liberalizmus két fő jogelvét: a negatív szabadság és a törvény előtti egyenlőség elvét. Az előbbi J.S. Mill klasszikus megfogalmazásában: „Az egyetlen cél, amelynek érdekében jogos lehet egy civilizált közösség bármely tagjával szemben — akaratlan ellenére — erőszakot alkalmazni: mások sérelmének megakadályozása.”

A törvény előtti egyenlőség eszméje pedig megtiltja az államnak, hogy az alapvető jogok és kötelességek meghatározása során önkényes megkülönböztetést alkalmazzon polgárai között. Ugyanakkor Rawls is belátja, hogy a szükségképpen létező társadalmi különbségek nem feltétlenül igazságtalanok is egyszeresmind. Az egyenlőtlenlégek igazságossága feltételül a méltányos esélyegyenlőség megvalósulását állítja. Ezzel kapcsolatban fogalmazza meg az igazságosság két alapvető elvét. Az egyik szerint az, hogy egyesek kevesebbet kapjanak mások boldogulása érdekében, lehet ugyan célszerű — vagyis kielégítheti a haszonelvűség követelményét —, de nem lehet igazságos. A másik elv értelmében viszont az nem igazságtalan, ha egyesek azzal a feltétellel jutnak másoknál nagyobb előnyökhöz, hogy az javít a kevésbé szerencsések helyzetén.

A következő, immár a gyakorlat felé vezető kérdés, vajon az igazságosságnak ezek a morális elvei — vagy ahogy Rawls fogalmaz: a helyes nézőpontnak megfelelő eljárás — hogyan és kik által érvényesülnek egy alkotmányos rendszerben? Amit ezzel kapcsolatban gondolok, az sem mondható éppen eredetinek. Ronald Dworkin *Law's Empire* című munkájában kifejtette: az alkotmány absztrakt cikkelyeit a jogászoknak általában, és különösen a bírácoknak úgy kell tolmácsolniuk és alkalmazniuk, hogy azok az igazságosság erkölcsi elveinek megfelelőjenek. *Taking Rights Seriously* című könyvében pedig éppen azon az alapon különbözteti meg az önkorlátozó, illetve az aktivista bírói attitűdöt egymástól, hogy míg az utóbbi abból indul ki: a polgárok rendelkeznek bizonyos morális jogokkal az állammal szemben, addig az előbbi képviselői közül a szkeptikusok szerint az egyének egyáltalán nem rendelkeznek ilyen morális jogokkal, csak olyan törvényes jogosultságokkal, amelyeket az alkotmány adományoz számukra, míg a bírói tiszteletadás felfogását vallók elismerik ugyan a morális jogokat, de azt nem, hogy a bírác végső döntést hozhatnának ezek felől. Dworkin szerint egyébként a bírói aktivizmus, amely az alkotmány olyan nehezen értelmezhető passzusait, mint a megfelelő törvényes eljárás vagy a jogok egyenlő védelme, morális elvekre való hivatkozásként értelmezi, önmagában sem nem liberális, sem nem konzervatív. Vagyis konzervatív ideológiát valló bíró is alapozhatja ítéleteit morális jogokra, ahogy az történt például 1992-ben, amikor a konzervatív többségű amerikai Legfelsőbb Bíróság nem változtatta meg azt az abortuszra vonatkozó 1973-as döntést, amely a magzat életképességéig az anya önrendelkezési jogát a magzat élethez való joga elé helyezte. Az alkotmány ilyen morális olvasata az alaptörvényt nem konkrét pozitív szabályok lajstromának, hanem elvek kartájának tekinti, melyet koherens rendszerben kell értelmezni és érvényre juttatni. Ebből pedig az következik, hogy a bírácoknak az eseteket nem egyszerűen az alkotmány betűi, hanem absztrakt klauzuláiból kiszűrt elvek alapján kell eldönteniük.

A morális jogokra alapozott alapjogi aktivizmust bíráló, a bírói önkorlátozást sürgető álláspont Magyarországon is megjelent, alapvetően az Alkotmánybíróság gyakorlatának kritikájaként, és mindenekelőtt Pokol Béla írásaiban. A „morálistan túlfűtött aktivista alkotmánybíráskodás” ellenében Pokol érvelésének lényege, hogy az alkotmánybírák törvénymegsemmisítő tevékenysége nem alapulhat olyan „szuperabsztrakt” alkotmányi passzusokon, mint amilyen a jogállamiság, az emberi méltóság vagy a jogegyenlőség. Az aktivizmus irányába tett „nagy fordulatot” Pokol szerint a 8/1990. (IV.23.) AB határozat jelentette. Ez a döntés a Munka Törvénykönyvének azt a rendszerváltás előtti rendelkezését minősítette alkotmány sértőnek, amely a szakszervezeteket felhatalmazta

arra, hogy a dolgozókat — akkor is, ha történetesen nem szakszervezeti tagok —, akár kifejezett akaratuk ellenére, külön meghatalmazás nélkül is képviselhessek. A megsemmisítés alapja az alkotmánynak az emberi méltóságot garantáló szabálya volt, amelyet az alkotmánybírák (az előadó Sólyom javaslatára) az ítélet indoklásában az „általános személyiségi jog” egyik megnyilvánulásának tekintettek. Ez az alaptörvényben nem szereplő, az emberi méltósághoz való jogból „kiolvasztott” jog Sólyomék felfogása szerint „anyajog”, azaz olyan szubszidiárius alapjog, amelyet mind az Alkotmánybíróság, mind a bíróságok minden esetben felhívhatnak az egyén autonómiájának védelmére, ha az adott tényállásra a konkrét, nevesített alapjogok egyike sem alkalmazható.” Ezt az idézetet tekinti Pokol az „aktivista krédónak”, amellyel szerinte az alkotmányos kötöttség minimuma is eltűnt az erre alapozó alkotmánybírói döntésekből, és csak a csupasz igazságérzet maradt azok alapja.

Azt persze helyesen prognosztizálta Pokol, hogy a kiolvasztási lavina tovább gördült az évek során. Az 57/1991. (XI.8.) AB határozatban a bírák megállapították, hogy az „általános személyiségi jog” részét képezi az önzonossághoz és önrendelkezéshez való jog is”. Ez pedig azt is magában foglalja, hogy mindenkinek legszemélyesebb joga vérségi származását kideríteni. A következő évben pedig a 22/1992. (IV.1.§) AB határozat a hivatásos tisztek házasságkötéséhez előírt parancsnoki engedélyt azon az alapon nyilvánította alkotmányellenesnek, hogy az önrendelkezési jog részeként a házasságkötéshez való jog olyan alapjog, amely alkotmányos oltalom alatt áll. De az emberi méltósághoz való jog anyajogkénti kezelésének esetei közé sorolható a homoszexuálisok élettársi kapcsolatáról szóló 14/1995. (III.15.) AB határozat is, amelyben a testület — Sólyom előterjesztése alapján — egyhangúlag kimondta, hogy az érzelmi és vagyoni közösségben együttélő személyek között főszabályként alkotmányosan nem tehető különbség az együttélők neme alapján, mert a személyeket az egyenlő méltóság elve alapján kell megítélni. Ebben az esetben ugyan a bíróság az alkotmány diszkriminációtilalmi rendelkezésére hivatkozott és nem alkotott új jogot, de ahogy ezt később Sólyom nyilatkozta, akár meg is tehetné volna.

A pozitív diszkrimináció alkotmányosságát kimondó 9/1990. (IV.25.) AB határozat Pokol szerint azzal vitte tovább az aktivista vonalat, hogy az alkotmány 70/A. §-ának formális jogegyenlőséget kimondó (1) bekezdése és a tartalmi egyenlőséget célzó, az esélyegyenlőség növelését alkotmányos célként előíró (3) bekezdés ellentmondását Ronald Dworkin formulájának, az „egyenlő méltóságú személyként kezelés” követelményének alkalmazásával oldja fel. A Fundamentum című folyóirat 1997/1. számában közölt interjúban Sólyom be is ismeri a dworkini hatást, sőt egyszersmind hitet is tesz az aktivizmus alapja, az alkotmány morális értelmezésének dworkini elve mellett: „A pozitív diszkriminációra vonatkozó legelső ítéletek szinte szövegszerűen követik [Dworkin] érvelését, amely szerint végső soron olyan eredményt kell kihozni, ami társadalmi hasznosságát tekintve megeremti az egyenlőséget, de eszközként közben egyenlőtlenséggel jár. Az affirmative action filozófiája ez. Emellett pontosan a morális rendszer kérdésében, vagyis, hogy mennyire autonóm a bíróság olyankor, amikor határesethez jut, Dworkin megerősítést adott. Szerinte az alkotmány semleges olvasatán belül sokféle értelmezés lehetséges, de amint az ember egy 'nehéz eseténél' eljut a határvonalhoz, ott a bíró erkölcsi felfogásának és olvasatának van szerepe.”

A halálbüntetés eltörléséről rendelkező 23/1990. (X.31.) határozatot Pokol szerint egyfelől az aktivizmus csúcspontját jelentő párhuzamos vélemények, másfelől az azokat elutasító „parlamentari törvénybarát” pozíció első megfogalmazását jelentő különvélemény kettőssége jellemzi. A párhuzamos vélemények közül Pokol értékelése szerint Sólyomé két vonatkozásban mutatja az aktivizmus félreismerhetetlen jegyeit, mégpedig abban, ahogy az elnök az alkotmánybírósnak egyfelől a parlamenthez, másfelől a létező alkotmányhoz való viszonyát felfogja. Az előbbi tekintetében Pokol a következő mondatot tekinti a sólyomi álláspont kulcsának: „A parlament tetszése szerint fenntarthatja, eltörölheti vagy visszaállíthatja a halálbüntetést — amíg e büntetés alkotmányosságáról az Alkotmánybíróság ki nem mondta a végső szót.” Ezt a szöveget Pokol akként értelmezi, hogy eszerint Sólyom kizárta a halálbüntetés későbbi visszaállításának lehetőségét még alkotmánymódosítás útján is, feljogosítva ezzel az Alkotmánybíróságot az alkotmányváltoztatás alkotmányellenessé nyilvánításának jogával. (Lényegében ugyanezt az aktivista hatalomkiterjesztési szándékot tulajdonítja Pokol annak a párhuzamos véleménynek is, amit Lábady és Tersztyánszky alkotmánybírók közösen jegyeztek.) Természetesen mind Sólyom, mind pedig Lábadyék szövegének lehetséges ilyen olvasata, ugyanakkor a későbbi történések inkább azt az értelmezést támasztják alá, hogy a bírák arra gondoltak: az Alkotmánybíróság döntése után a parlament mint törvényhozó és nem mint alkotmányozó cselekvési lehetősége szűnt meg a halálbüntetés visszaállítására. Ezt látszik igazolni az az 1994-es döntés, amelyben a testület hatáskörének hiányát megállapítva visszautasította azt az indítványt, amely az alkotmány egyik rendelkezésének felülvizsgálatát kezdeményezte. Ugyanezt bizonyítják Sólyom szavai a Fundamentum-interjúban, még ha a megfogalmazás némi kételyeket ébreszt is saját véleményét illetően: „Az Alkotmánybíróság többsége nem tart igényt az alkotmánymódosítások alkotmányosságának vizsgálatára, pedig azt elvileg meg lehetne indokolni.”

A Sólyom-féle aktivizmus másik, azóta elhíresült megnyilvánulása a halálbüntetésről szóló határozathoz fűzött párhuzamos véleményben a „láthatatlan alkotmány”-konceptió: „Az Alkotmánybíróságnak folytatnia kell azt a munkáját, hogy értelmezésében megfogalmazza az alkotmány és a benne foglalt jogok elvi alapjait, és ítéleteivel koherens rendszert alkot, amely ... az alkotmány fölött mint 'láthatatlan alkotmány', az alkotmányosság biztos mércéjéül szolgál, és ezért várhatóan a meghozandó új alkotmánnyal, vagy a jövőbeli alkotmányokkal sem kerül ellentétbe.” Igaz ugyan, hogy Sólyom későbbi véleményeiben nem ismételte meg a politikusokat szemmel láthatóan irritáló kifejezést, de annak tartalmát sohasem adta fel, amit bizonyítanak 1997-es interjújának szavai is: „A mi alkotmánybíráskodásunk a koherencia érdekében — éppen a 'nehéz esetekben' — ...az alkotmányírás határán mozog, ezt soha nem tagadtam.”

A halálbüntetés-döntés során legalábbis hallgatólagos többséget szerzett alapjogi aktivista felfogással történő első nyílt szembefordulásként, és egyszerűsmind a „parlamentari törvénybarát” alapjogi felfogás tiszta megfogalmazásának aposztrofálja Pokol Schmidt Péter különvéleményét, amely szerint: „Az Alkotmánybíróság hatáskörébe tartozik ugyan az alkotmány értelmezése, de az egymással ellentétes alkotmányi rendelkezések feloldása már az alkotmányozó hatalommal rendelkező Országgyűlés joga és kötelessége. Ezt a jogkört az Alkotmánybíróság nem veheti át.”

Ugyanakkor a többség továbbra is aktivista állásponton volt, például az 1991-es abortusz-döntésben is. De miként Ronald Dworkin az amerikai legfelső bíróság 1992-es abortuszdöntése kapcsán megállapította, az alkotmány morális értelmezését egyaránt képviselhetik liberális és konzervatív bírák, úgy az alapjogi kérdésekben képviselt aktivizmus a magyar alkotmánybírák esetében sem egyszerűen liberális vagy konzervatív szemlélet kérdése. Az abortusz kérdésében a legszélsőségesebb aktivizmust képviselő Lábady Tamás például kifejezetten konzervatív álláspontot vallott előbb párhuzamos indokolásként az 1991-es első, majd különvéleményként az 1998-as második döntés kapcsán. Szerinte az alkotmányból levezethető, hogy a magzatot fogantatásától kezdve embernek vagyis jogalanynak kell tekinteni, ezért kizárólag az anya életének veszélye esetén ismerhető el alkotmányosnak a terhesség megszakítása. De az aktivizmus megnyilvánulása mindkét abortusz-határozatban az állam életvédelmi kötelezettségének az alkotmányban nem szereplő intézménye, amit Sólyom az élethez való jogból vezetett le, és tartott szükségesnek alkalmazni arra az esetre is, ha a törvényhozó/alkotmányozó nem rendelkezne a magzat jogalanyiságáról, ahogy az történt a magzati élet védelméről szóló 1992-es törvény megalkotásakor. Álláspontom szerint ez is konzervatív aktivizmus, melynek az a sajátossága, hogy a nők önrendelkezéshez való jogával egyenrangúnak kezel, sőt bizonyos esetekben előbbrevalónak tart egy, az alkotmányból hiányzó olyan állami kötelezettséget, amelynek jogi értelemben nincs alanya.

A Zétényi–Takács-féle elvülési törvényről hozott 11/1992. (III.5.) AB határozat indokolásának érdekessége pedig az, hogy a bírák a jogállamiság alapvető elemeként emlegetett jogbiztonságra úgy hivatkoznak, mint ami előbbre való a mindig részleges és szubjektív igazságosságnál. Vagyis úgy tűnik, mintha az önkényes megkülönböztetés rawlsi tilalmával érvelő alkotmánybírák Rawlstól eltérő értelemben használnák az igazságosság fogalmát.

Az önkényes megkülönböztetés tilmával kapcsolatos felfogások persze alapvető változásokon mentek keresztül az alapjogi aktivizmus szempontjából úttörőnek számító Egyesült Államokban és annak legfőbb bírói testülete gyakorlatában is. A múlt század utolsó éveiben, a hírhedett Plessy v. Fergusson ügyben a testület nem találta az alkotmánnyal ellentétesnek azt, hogy Louisiana államban a vasúttársaságok kötelesek voltak „colored” feliratú külön szerelvényben szállítani a fekete utasokat. A bírák 8 : 1 arányú döntésének többségi indokolása szerint az alkotmány 14. kiegészítése, mely az egyenlőségi klauzulát fogalmazta meg, nem szándékozta eltörölni a børszín alapján meglévő megkülönböztetéseket. A nyolc bíró felfogásában ez volt az „elkülönített, de egyenlő” (separate but equal) elve. Az egyetlen különvéleményt John Marshall Harlan bíró képviselte, aki úgy vélekedett, hogy az alkotmány „børszín-vak” (color-blind), és se nem ismeri, se nem tűri az állampolgárok osztályozását. A feketékkel kapcsolatos pozitív diszkrimináció mai ellenzői Harlannak az adott időpontban és kontextusban kétségtelenül progresszív, egyenlőség-párti szavait úgy értelmezik, hogy azok a børszín alapján való megkülönböztetés minden formáját, így a pozitív diszkriminációt is kizárják.

A Legfelső Bíróság 1954-ben hozott, mindenféle faji szegregációt elutasító, korszakos Brown-döntésének indokolásában Thurgood Marshall bíró egyszer s mindenkorra elveti a „separate but equal” doktrínáját, mondván „ha elkülönített, szükségképpen egyenlőtlen” (if separate, inherently unequal). A 60-as években azután elindul a feketék pozitív diszkriminációjának kormányzati po-

litikája, amit a legfőbb bírói fórumnak a Grigg v. Duke Power ügyben, 1971-ben hozott ítélete minősít alkotmányosnak. A Legfelső Bíróház mindmáig legfontosabb döntése kétségtől a Bakke-ügyben 1978-ban hozott ítélet. Az ügy előzménye, hogy a Kaliforniai Egyetem orvosi fakultása elutasította Allan Bakke 33 éves fehér fiatalember felvételi kérelmét, jöllehet felvételi átlageredménye (3,44) jobb volt, mint azoké a kisebbségi hallgatóké (2,42), akiket az egyetem segítő programja (affirmatív akciója) alapján felvettek. Az egyetemi segítő program abban állt, hogy a rendelkezésre álló 100 helyből 16-ot elkülönítettek faji kisebbségek hátrányos helyzetű tagjainak. Bakke végül is megnyerte a pert, mert a bírák többsége úgy vélte, hogy az egyetem nem tagadhatta volna meg felvételét. Ugyanakkor a bírák többsége úgy is döntött — és az ilyen eljárások jövője szempontjából talán ez volt a fontosabb —, hogy sem a törvény, sem az alkotmány nem zárja ki egyéb szempontok mellett a származás figyelembevételére is alapuló pozitív diszkrimináció alkalmazását az egyetemi felvételnél. Ennek indokolásaként az afrikai-amerikai származású Thurgood Marshall bíró a következőket írta: „Az amerikai olvasztótégely-álmom még nem valósult meg a feketék számára, akiket bőrszínük miatt soha nem is tettek be a tégelybe... Az egyenlőtlen kezelés öröksége miatt meg kell engednünk a társadalom intézményeinek, hogy tekintetbe vegyék a fajt, amikor arról döntenek, ki legyen befolyásos, jómódú és tekintélyes Amerikában.”

Ronald Dworkin a Bakke-döntésnek a konzervatív támadásokkal szembeni védelme során mintegy újrafogalmazza Rawls már említett igazságossági elvét, amely azt a követelményt támasztja az állammal szemben, hogy polgárait egyenlően kezelje a különböző lehetőségek elosztásakor.

A magyarországi rendes bíróságok gyakorlatában — részben az ilyen hagyományok hiánya miatt, részben az ezt nehezítő eljárási szabályok okán is — meglehetősen ritkán fordul elő, hogy a bíró „vegye magának a bátorságot” a pozitív jogi szabályoktól való elrugaszkodáshoz, és bizonyos morális jogokra alapozza ítéletét. Mindenekelőtt ilyen gyakorlat kialakulása ellen hat az Alkotmánybíróságról szóló törvénynek az a rendelkezése, amely kötelezi a bírót, hogy ha az ügy elbírálása során olyan jogszabályt kell alkalmaznia, amelynek alkotmányellenességét észleli, a bírósági eljárás felfüggesztése mellett kezdeményezze az Alkotmánybíróság eljárását. Vagyis a bíró egy mégoly nyilvánvalóan alkotmány sértő miniszteri körlevelet sem tehet félre, és nem döntheti el az ügyet mondjuk közvetlenül az alkotmány megfelelő passzusa alapján. Pedig alaptörvényünk 77.§-ának (2) bekezdése kimondja, hogy az alkotmány a társadalom valamennyi szervezetére, minden állami szervre és állampolgárra egyaránt kötelező, vagyis közvetlenül érvényesülő jogi norma. Paradox módon a bíró saját hatáskörben minden további nélkül félreteheti a miniszteri körlevelet akkor, ha az annál csak egy fokozattal magasabb szintű miniszteri rendelettel ellentétes, de nem cselekedhet így, ha a körlevél a jogrendszer legmagasabb szintű dokumentumát sérti. Persze érthető az ellenérv is, hogy ti. jogbizonytalanságot okoz, ha az egyik bíró félreteszi a körlevelet, míg a másik — nem ítélvén azt ellentétesnek az alaptörvénnyel — alkalmazza. Csakhogy ez a veszély a körlevél és a rendelet viszonyában is fennáll nap mint nap. De ennél is fontosabb, hogy ez a mechanizmus soha nem fogja képessé tenni a magyar bírói kart arra, hogy valaha is a pozitív jogi norma mögé tekintsen. Ez az önállótlanúságra nevelés eredményezheti azt is, hogy az utóbbi évek egyik legnagyobb port kavart alapjogi bíraskodási ügyében, a Szivárvány Társulás a

Melegek Jogaiért nevű egyesület bejegyzése esetében még a Legfelsőbb Bíróság sem merete vállalni az alkotmány értelmezésének felelősségét. Pedig ebben az esetben fel sem merült az alkalmazandó törvény alkotmányellenességének gyanúja, mindössze azt kellett volna eldöntenie a legmagasabb bírói testület tagjainak, hogy megtilthatja-e az állam kiskorú személyeknek, hogy tagjai legyenek egy egyesületnek, amely a homoszexuálisok érdekeinek védelmét tűzte ki céljául.

Sajnálatos módon a legutóbbi időszak egyetlen olyan bírósági ügye — a 13 éves dávodi kislány abortusz-pere —, amikor a bíró magára vette az alaptörvény közvetlen alkalmazásának terhét, éppenséggel több okból is elrettentő példája ennek az önálló bírói alkotmányértelmezési modellnek. A bajai bíró mind formailag, mind tartalmilag diszkreditálta a bírótársai nagykorúsítását jelentő megoldást. Formailag azért, mert ha vizsgálta volna a magzat érdekeinek védelmére kirendelt gondnok intézményének funkcióját, meg kellett volna állapítania, hogy az csak az élveszületés esetére szolgálja az anya és a magzat érdekellentétének jogi kezelését, tehát nem alkalmazható a törvényben szabályozott terhességmegszakítási esetekben az engedély érvénytelenítésére. Ennél is nagyobb bakit követett azonban el a bíró az alkotmány pozitív rendelkezései mögött megbújó morális jogok megfogalmazása kapcsán, amire pedig üdvös lenne biztatni bíráinkat. Azzal ugyanis, hogy ítéletét a magzatnak az alkotmány élethez való jogra vonatkozó passzusából levezett jogalanyiságára alapozta, elmentésbe került az Alkotmánybíróság 1991-es, mindenkire kötelező abortusz-döntésével, melynek értelmében a magzat jogalanyisága éppenséggel nem vezethető le az alaptörvényből. A bajai bíró tehát ítéletével nemcsak a kiskorú lánynak tett rossz szolgálatot, de a morális jogokra alapozó, aktivista rendes bírói gyakorlat meghonosodásának is, ami pedig konkrét ügyekben alternatívája lehetne a sok szempontból túlságosan átpolitizált alkotmánybírói praxisnak Magyarországon.

Ugyanakkor az utóbbi években született néhány olyan bírósági ítélet is, ahol a bírák az alkalmazandó jogszabályokat az alkotmány rendelkezéseivel együtt értelmezték. Ezek közül az egyik legfrissebb az a döntés, amelyben a bíró nem egyszerűen értelmezte az alaptörvényt, hanem rendelkezését részben az alkotmányra alapozta, mégpedig az egyenlő elbánás alkotmányunk által is garantált morális elve kapcsán. A Monori Városi Bíróság 1998 tavaszán, személyhez fűződő jogok megsértése iránt indított perben született elsőfokú ítéletében ugyanis megállapította, hogy a Profi Magyarország Rt. mint alperes azzal, hogy a Népszabadságban közzétett fizetett hirdetésében a cégnél betöltendő asszisztensi állást csak 25—35 év között férfiak számára hirdette meg, megsértette az 51 éves női felperes hátrányos megkülönböztetési tilalmára vonatkozó alkotmányos és polgári jogait. Az ítélet indokolása kifejezetten hivatkozik az alkotmánynak a férfiak és nők egyenjogúságát biztosító 66.§ (1) bekezdésére, a hátrányos megkülönböztetés általános tilalmát előíró 70/A.§-ra, valamint a már idézett 70/K.§-ra is.

Az ehhez hasonló ítéletek megítélésem szerint azzal nyitottak új fejezetet az emberi jogokkal kapcsolatos bírósági gyakorlatban, hogy az alkalmazandó törvényi szabályok mellett figyelembe vették az alkotmánynak a vonatkozó morális jogokkal kapcsolatos passzusait is. Így születhettek ezekben az ügyekben „igazságos” ítéletek.